

Satversmei atbilst norma, kas nepieļauj vēlētāju apvienībām iesniegt kandidātu sarakstus republikas pilsētu un lielo novadu domju vēlēšanām

2015. gada 5. februārī Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2014-03-01 „Par Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 15. panta pirmās daļas, ciktāl tā nepieļauj vēlētāju apvienībām iesniegt kandidātu sarakstus novados, kuru iedzīvotāju skaits ir lielāks par 5 000, un republikas pilsētās, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101. pantam”.

Personai noteiktās tiesības mazajos novados kandidēt arī no vēlētāju apvienību sarakstiem ir atzīstamas par izņēmumu no vispārējās kārtības

Apstrīdētā norma

Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 15. panta pirmā daļa nosaka:

„(1) Republikas pilsētas domes un novada domes deputātu kandidātu sarakstus novados, kuros iedzīvotāju skaits vēlēšanu izsludināšanas dienā ir lielāks par 5 000, un republikas pilsētās var iesniegt:

- 1) reģistrēta politiskā partija;
- 2) reģistrētu politisko partiju reģistrēta apvienība;
- 3) divas vai vairākas reģistrētas politiskās partijas, kuras nav apvienojušās reģistrētā politisko partiju apvienībā.”

Pieteikuma iesniedzēji ir apstrīdējuši minēto normu tiktāl, ciktāl tā nepieļauj vēlētāju apvienībām iesniegt kandidātu sarakstus novados, kuru iedzīvotāju skaits ir lielāks par 5 000, un republikas pilsētās.

Augstāka juridiska spēka normas

Satversmes tiesa, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēju precizēto prasījumu, vērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 101. panta pirmajam teikumam. [12]

Satversmes 91. panta pirmais teikums: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 101. panta pirmais teikums: „Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Riharda Pētersona, Janas Simanovskas, Ulda Kronblūma un Kārļa Vilciņa konstitucionālās sūdzības. Sūdzības iesniedzēji tikuši izvirzīti kā vēlētajū apvienības „Jūrmalnieki” deputātu kandidāti ievēlēšanai Jūrmalas pilsētas pašvaldības domē 2013. gada vēlēšanās. Tomēr Jūrmalas pilsētas vēlēšanu komisija ir atteikusies pieņemt šīs vēlētajū apvienības kandidātu sarakstu, pamatojoties uz Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 15. panta pirmo daļu.

Pieteikuma iesniedzēji citastarp pauda uzskatu, ka apstrīdētā norma paredz nevienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz Satversmes 101. pantā noteikto tiesību īstenošanu. Pieteikuma iesniedzēju un citu personu vienojošā pazīme esot vēlme piedalīties pašvaldības darbā, kandidējot pašvaldību vēlēšanās tajā pašvaldībā, kurā tie dzīvo. Tomēr pret šīm personām tiekot pieļauta atšķirīga attieksme atkarībā no tā, kurā pašvaldībā personas dzīvo. Šādai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata un tā neesot samērīga.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par Satversmes 101. panta pirmā teikuma tvērumu

Satversmes tiesa norādīja, ka valstij ir pienākums ne tikai garantēt ikvienam pilsonim formālas tiesības piedalīties, bet arī radīt priekšnoteikumus tam, lai pilsonis varētu piedalīties valsts un pašvaldību darbībā.

Likumdevējam, garantējot Satversmes 101. panta pirmajā teikumā nostiprināto tiesību īstenošanu, ir plaša rīcības brīvība regulēt pašvaldību ievēlēšanas kārtību. Taču likumdevējam nav pienākuma noteikt tādu vēlēšanu tiesisko regulējumu, kas ikvienam pilsonim ļautu pašam izvēlēties savu vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtību, ārpus likumā jau paredzētās. [14]

No Satversmes 101. panta pirmā teikuma izriet, ka valstij ir pienākums konkrētā formā – ar likumu – noteikt tādu ikviena pilsoņa pasīvo vēlēšanu tiesību (tiesību tikt ievēlētam) īstenošanas kārtību, kas atbilst Satversmes normām un principiem. [14]

Tas, ka likumdevējs, izmantojot savu rīcības brīvību, nosaka pilsoņa pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtību, nenozīmē, ka likumdevēja rīcība pati par sevi ierobežo personai Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības. Taču, ja likumdevēja noteiktā kārtība neatbilst kādai no Satversmes normām vai principiem, tā ir uzskatāma par neatbilstošu arī Satversmes 101. pantam. [16]

Par vienlīdzības principa ievērošanu

Satversmes tiesa, citastarp ņemot vērā pieteikuma iesniedzēju prasījumu, atzina, ka šajā lietā izšķiroša nozīme ir tam, vai likumdevējs, nosakot ikviena pilsoņa pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtību, ir ievērojis vienlīdzības principu. [16]

Vērtējot, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam, Satversmes tiesa vērtē:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;
- 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips. [17]

Par atšķirīgo attieksmi

Satversmes tiesa secināja, ka lietā var salīdzināt divas personu grupas: pirmkārt, pilsoņus, kuri vēlas kandidēt republikas pilsētā vai lielajā novadā (vairāk par 5 000 iedzīvotāju), un, otrkārt, pilsoņus, kuri vēlas kandidēt mazajā novadā (mazāk par 5 000 iedzīvotāju). [18] Abas grupas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, [18] tomēr attieksme pret šīm grupām ir atšķirīga. [19]

Satversmes tiesa šīs lietas ietvaros vērtēja nevis to, vai likumdevējs pamatoti nošķīris republikas pilsētas un lielos novadus no mazajiem novadiem, bet gan to, vai atšķirības pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtībā pašas par sevi atbilst vienlīdzības principam. [19]

Par atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi

Satversmes tiesa secināja, ka atšķirīgās attieksmes leģitīmais mērķis ir demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība, proti, apstrīdētā norma stiprina politisko partiju sistēmu un vienlaikus nodrošina pašvaldības domes kā pārstāvības orgāna izveidi arī mazajos novados. [20.2]

Tādējādi personām noteiktās tiesības mazajos novados kandidēt arī no vēlētāju apvienību sarakstiem, ir atzīstamas par izņēmumu no vispārējās kārtības. [20.2]

Par atbilstību samērīguma principam

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevēja noteiktā atšķirīgā attieksme ir piemērota tās leģitīmā mērķa sasniegšanai. Norma mudina personas, kuras vēlas izmantot savas pasīvās vēlēšanu tiesības, iesaistīties politisko partiju darbībā. Turklāt tiesiskais regulējums nodrošina pašvaldības domes kā pārstāvības orgāna izveidi arī mazajos novados. [22]

Tāpat Satversmes tiesa norādīja, ka patlaban nav citu līdzekļu, kas leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē, kā apstrīdētajā normā ietvertais regulējums. Piešķirot ikvienam pilsonim tiesības kandidēt jebkuras pašvaldības domes vēlēšanās no vēlētāju apvienības saraksta, iespējams, varētu nodrošināt plašāku iedzīvotāju interešu pārstāvību pašvaldības domē. Taču, kamēr pastāv izteiktas atšķirības politisko partiju un vēlētāju apvienību darbības tiesiskajā regulējumā, šāds līdzeklis neveicinātu politisko partiju sistēmas stiprināšanu visas valsts mērogā tādā pašā kvalitātē, kā to veicina apstrīdētajā normā noteiktā atšķirīgā attieksme. [23]

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevēja darbība, nosakot atšķirīgu attieksmi, ir bijusi samērīga jeb atbilstoša. Noteiktā atšķirīgā attieksme nodrošina tās leģitīmā mērķa sasniegšanu, tomēr nevienam pilsonim neliedz tiesības likumā noteiktajā kārtībā īstenot savas pasīvās vēlēšanu tiesības. Turklāt sabiedrības ieguvums ir organizēts un labāk saprotams politiskais process, jo politiskajām partijām un to apvienībām noteiktais tiesiskais regulējums veicina politisko partiju darbības atklātību. Satversmes tiesa arī norādīja, ka likumdevējam jebkurā brīdī ir tiesības, izmantojot savu rīcības brīvību, lemt par grozījumiem Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, lai piešķirtu ikvienam pilsonim plašākas pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas iespējas. [24]

Tādējādi likumdevējs, nosakot atšķirīgu attieksmi pilsoņu pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtībā, ir ievērojis samērīguma principu un nav pārkāpis vienlīdzības principu. [24]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma **atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 101. panta pirmajam teikumam.**

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas ir stājies spēkā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216